

ALLE ELSKER TVÆRFAGLIGHEDEN

Og fagligheden bliver bænkevarmer

*David Budtz Pedersen, Frederik Stjernfelt
og Simo Køppe (red.)*

KAMPEN OM DISCIPLINERNE

Viden og videnskabelighed i
humanistisk forskning

432 sider. Hans Reitzels Forlag

Der findes flere gode indføringer i humanistisk videnskabsteori. Men de kan nogle gange synes at fremstille og argumentere i deres eget ideelle rum, fjernt fra den grumsede og aktuelle virkelighed, som både angår, hvordan humanister rent faktisk forsker, og hvordan humaniora i disse år påvirkes af de økonomiske og politiske rammer for forskningen. *Kampen om disciplinerne. Viden og videnskabelighed i humanistisk forskning*, redigeret af David Budtz Pedersen,

Frederik Stjernfelt og Simo Køppe, udfylder dette hul og må alene af den grund hilse velkommen. Bogen udspringer af forskningsprojektet "Humanomics: Mapping the Humanities", som er støttet af Velux Fonden og nu indlejret på Københavns Universitet efter tidligere at have været tilknyttet Aarhus Universitet.

Antologiens redaktører og bidragydere er erfarne med hensyn til både tværfagligt arbejde og videnskabsteoretisk refleksion. De har selv savnet en opdateret videnskabsteoretisk fremstilling af humaniora. For ét er måske, hvad man gør, noget andet er, hvad man siger, man gør. Gennem en stor spørgeskemaundersøgelse har Humanomics-grup-

pen blandt andet søgt at afdække, hvordan humanister agerer i deres daglige forskning. Det skal vi vende tilbage til.

Humaniora er anfægtet i disse år. Forskningspolitisk er der et enormt fokus på nytte, anvendelighed, problemløsning, vækst, innovation og så videre. I et sådant klima kan dele af den klassiske humanistiske forskning hurtigt komme til at virke unyttige og gammeldags.

To gængse forsvar for humaniora er den kulturkonservative position med baggrund i dannelsesbegrebet og den kritisk-emancipatoriske position med rod i studenteroprørets fagkritik. Begge positioner lægger vægt på at give et modsvar til økonomiens og teknologiens dominans i samfundsudviklingen, og på at være med til at opdrage borgerne til demokrati og kritisk fornuft. På det mere videnskabsteoretiske plan er humaniora blevet beskrevet som det at "skabe forståelse" i stedet for at give forklaringer, eller at fordybe sig i det individuelle tilfælde i stedet for at afdække generelle lovmæssigheder.

Redaktørerne mener, at disse klassiske beskrivelser og forsvar, trods umistelige pointer, er forældede og problematiske. De har aldrig

været dækkende for hele humaniora, med sprogvidenskab som et prominent eksempel ud af flere. Man kan tilføje, at både den konservative og den kritiske position vil kunne udlægges som politiserende i den løbende forskningsdebat, uden sans for de humanistiske videnskabers bredde og opkomsten af nye emne-felter.

Men hvad er videnskab? Hvor nogle mener, at naturvidenskab er den eneste rigtige videnskab, som humaniora og samfundsvidenskab efter bedste evne må tilnærme sig, og andre mener, at humaniora og samfundsvidenskab blot er andre former for videnskab, hævder redaktørerne et *enhedssyn* på videnskaberne. Der er kun én videnskabelighed. De evidente forskelle på naturvidenskab, samfundsvidenskab og humaniora, samt disses utallige interne forgreninger, skyldes egenskaber ved genstandsområderne og historiske forhold ved disciplinernes udvikling. Dette videnskabssyn kunne godt have tålt en lang og uddybende argumentation, men meningen er klar nok: Humaniora er ikke et mærkeligt relikv fra gamle dage. Det er redaktørerne meget om at gøre at være på omdrejningshøjde med humanioras kritikere og ikke gå i pindsvineposition.

Den digre antologi rummer en masse spændende artikler: om den gode gamle infrastruktur i humaniora (bibliografier og den slags!), om humaniora og de digitale medier, om historiefagets videnskabelige udvikling gennem tiderne, om kulturbegrebet, om den samfundsmæssige vending i humaniora, om "bobler" (irrationel gruppeadfærd), om eksperimentets rolle og om, hvordan et nyt begreb, en ny vinkel, en ny abstraktion inden for et kendt område kan kickstarte et helt forskningsparadigme. Selv om alle artiklerne er interessante, virker nogle af dem måske lidt tilfældige i sammenhængen, som om redaktørerne også har inviteret dem, de lige kender. Men man bliver bestyret i, at humaniora virkelig er utrolig mange forskellige ting. På en måde kan det gøre det sværere at slå et slag for humaniora, i hvert fald på det nemme, retoriske plan. Samtidig er det også opmuntrende at mærke, at humaniora er en vidtforgrenet virkelighed og ikke en belejret vognborg.

Spørgeskemabesvareelserne tyder på, at mange humanister arbejder ret eklektisk og pragmatisk. Det er sjældent sådan, at én kanonisk teori nødvendigvis er én kanonisk metode, der så – vupti! – føder glasklare og

følgerigtige analyseresultater. Det vidste man jo godt i forvejen, om ikke andet så fra egen praksis, men det er rart at vide, at så mange har det på samme måde. Man behøver ikke gå og putte med det i skam. Og måske skulle man være lidt mere åbenlyst skeptisk over for den teori- og metode-fetichisme, der ofte huserer inden for humaniora, bl.a. som krav til forskningsansøgninger, specialestuderende m.v. Nogle gange synes det lige så afgørende at fremvise et videnskabs-simulacrum som rent faktisk at lægge op til at bedrive videnskab. På baggrund af undersøgelsen kunne det have været interessant med nogle ret specifikke og sammenlignende casestudies i, hvordan individuelle, humanistiske forskere rent faktisk har båret sig ad i en given sammenhæng.

Antologiens største aktuelle debatpotentiale er at finde i det sidste bidrag om "Tværfaglighed og forskeruddannelse i humaniora" ved David Budtz og Finn Collin. Hvor tværfaglighed – dette at opdyrke nye forskningsfelter mellem eller på tværs af de klassiske discipliner – i mange år var en parole fra nedenunderen, en græsrodsting, om man vil, er den i dag udsat for massiv interesse fra politikere og beslutningstagere.

Tankegangen er, at forskningen skal være anvendelsesorienteret og rettet til modtagere uden for universitetet. Og som bekendt er vi altid med rasende fart på vej ind i en usikker fremtid med store udfordringer.

Det fører reelt til, at forskningens relevante (og nye) emner og problemer bliver eksternt defineret og politisk fastsat. De hidtidige discipliner bliver udlagt som selvtilstrækkelige siloer, hvor gammeldags forskere vender sig indad mod gammeldags problemer. Sagt karikeret er det ikke længere Einstein, der bestemmer, hvad Einstein skal forske i. Det er Einsteins chef, eller også er det videnskabsministeren, eller også er det nogle store EU-fonde.

Det er imidlertid ifølge Budtz og Collin (og det er også anmelderens ydmyge erfaring) meget svært at bedrive tværfaglighed. Det kan være særdeles kompliceret at oversætte praksis, begreber, en lang forskningskultur, fra ét fag til et andet. For slet ikke at tale om at grundlægge et nyt område to fag imellem. Disse faktiske forhold i forskerverdenen rimer imidlertid særdeles dårligt med det utålmodige tempo hos beslutningstagerne, hvor man opmuntrer til, at forskere med korte mellemrum cirkulerer og danner nye grupperinger. Lidt efter samme mønster, som

var de gæster til en reception. Det hele kan hurtigt blive overfladisk og taktisk præget. De tværfaglige felter bliver en slags tuskhandelszoner, hvor man "gør forretninger" ud fra et begrænset kendskab til hinanden og kommunikerer på en slags pidgin-engelsk.

Budtz og Collin argumenterer overbevisende for, hvordan det kan blive svært at uddanne fremtidens forskere, hvis de faglige miljøer bliver beskåret og forkortet, så de unge i stedet skal have deres formative år i disse "trading zones".

Naturligvis kan nye og gedigne fag opstå ud af gamle fag. Biokemi er et eksempel på tværfaglighed mellem biologi og kemi. Inden for humaniora er helt uomgængelige discipliner inden for film- og medievidenskab og kulturstudier udsprunget af de litterære fag. Men det er sket langsomt, man fristes til at sige "organisk" og "naturligt", efterhånden som nye områder uafviseligt har trængt sig på. Man har ikke sat fem kvikke hoveder omkring et mødebord og ladet dem brainstorme sig frem til det.

En disciplin som adfærdsøkonomi er nødvendig, når man skal analysere finanskriser. Men heldigvis havde den allerede udviklet sig i 20 år før finanskrisen, som brød løs i 2008. Man var ikke nødt til at

opfinde den for at håndtere en stor udfordring.

Budtz' og Collins artikel spørger drillende og polemisk, om politikere og beslutningstagere ikke er erkendelsesteoretiske konstruktivister, bare uden selv at erkende det: Virkeligheden gør ikke mere modstand, end at vi frit kan modellere om på den. Videnskabelige discipliner kan nedlægges og oprettes efter strategiske behov. Forskningens iboende normer og traditioner betyder intet. De kan tromles med nye og smartere organiseringsformer, så miljøerne f.eks. kan blive bedre rustet til at søge penge hos de store EU-fonde.

Denne ubevidste konstruktivisme står i grel modsætning til, at beslutningstagerne rettelig bør være erkendelsesteoretiske realister: De tror jo faktisk på, at videnskaberne forholder sig til en objektiv virkelighed. Ellers ville de jo ikke kunne være innovative, problemløsende og så videre.

Risikoen ved nutidens store forskningspolitiske trends er, at man slagter den høne, som man prøver at piske til at lægge guldæg i opskruet tempo: Man kan komme til at udhule grundforskningen, den frie forskning, forskeruddannelsen og de faglige traditioner. Det er fortjenstfuldt, at denne antologi giver en nøgtern

trusselsvurdering, i stedet for enten at lefle for teknokraterne eller vende sig helt bort i afmagt og fornærmethed. •

